

SELKOKIELI

Tietoa nuorille rikoksen uhreille

RIKU

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJÖUREN

Rikosuhripäivystyksen oppaita ● 8 (2022)

SISÄLTÖ

Mitä hyötyä tästä oppaasta voi olla sinulle?	3
Miten teen rikosilmoituksen?	4
Mikä on esitutkinta?	5
Mitä tarkoittaa lähestymiskielto?	7
Mitä sovittelussa tapahtuu?	7
Mikä on syyteharkinta?	8
Miten rikosasiaa käsitellään oikeudessa?	8
Mistä tiedän milloin oikeudenkäynti on?	9
Keitä oikeudenkäynnissä on paikalla?	10
Miten toimin oikeudenkäynnissä?	12
Istuntosali	14
Milloin ja mistä oikeudenkäynnin päätöksen saa?	16
Miksi tarvitsen oikeudenkäyntiavustajan ja mistä sellaisen saa?	17
Millaisia vahingonkorvauksia voin vaatia?	18
Mitä, jos rikoksen tekijä ei maksa vahingonkorvauksia?	19
Mitä tämä kaikki maksaa?	19
Mistä voin saada apua?	20
Rikosasian käsittely rikosprosessissa	22

Tietoa nuorille rikoksen uhreille

Rikosuhripäivystyksen oppaita 8, 2022

Kuvitus: Susanna Alanne / Tussitaikurit • Taitto: GS Oy Peippo

Painopaikka: Suomen Uusiokuori, Somero 2022

Alkuperäisen oppaan tuotannossa on ollut mukana Väestöliitto.

Työryhmä: Jaana Koivukangas, Kirsi Porras, Tiina Rantanen.

Toimintaa tukee:

Mitä hyötyä tästä oppaasta voi olla sinulle?

Tämä opas on tarkoitettu sinulle, joka olet joutunut rikoksen uhriksi. Tässä oppaassa esitellään sellaisia asioita, joita rikoksen uhrin on hyvä tietää. Niitä ovat:

- rikosilmoituksen tekeminen
- poliisin esitutkinta ja kuulustelut
- syyttäjän syyteharkinta
- mahdollinen sovittelu
- oikeudenkäynti.

Rikosprosessi on usein uusi ja outo tilanne, joka voi kestää yli vuoden tai kauemminkin. Sen läpikäyminen on helpompaa, kun tunnet oikeutesi ja tiedät, mitä on edessä. Tämä opas antaa sinulle tietoa ja auttaa sinua ymmärtämään oman asiasi käsittelyä rikosprosessissa. Oppaan lopusta löydät tärkeitä osoitteita, joista voit saada tukea ja apua.

Miten teen rikosilmoituksen?

Kun olet joutunut rikoksen uhriksi, tee mahdollisimman pian rikosilmoitus. Voit tehdä sen poliisille rikospaikalla, millä tahansa poliisilaitoksella tai internetissä. Poliisin internetiosoite on **poliisi.fi**.

Myös joku muu voi tehdä rikosilmoituksen puolestasi.

Rikosilmoituksen voi tehdä, vaikka rikoksen tekijä olisi alle 15-vuotias. Myös alle 15-vuotiaan täytyy korvata aiheuttamansa vahinko, vaikka hän ei joudu rikosvastuuseen teostaan oikeudessa.

Voit pyytää tukihenkilöä mukaan poliisilaitokselle, sovitteluun ja oikeudenkäyntiin. Tukihenkilö voi olla Rikosuhripäivystyksen eli RIKUn tukihenkilö tai joku muu sinulle läheinen aikuinen. RIKUsta voit saada apua ja tukea rikosprosessin eri vaiheissa ja muissa rikokseen liittyvissä asioissa. Löydät lisää tietoa RIKUsta osoitteessa **riku.fi**.

Jos kysymyksessä on väkivalta- tai seksuaalirikos, mene mahdollisimman pian lääkäriin. On tärkeää, että saat hoidon lisäksi kaikista ruhjeista ja mustelmista lääkärintodistuksen, koska voit tarvita sitä oikeudenkäynnissä. Poliisi voi pyytää sitä sinulta myöhemmin.

Poliisilla on useita somekanavia. Löydät lisää tietoa poliisin somekanavista osoitteessa **poliisi.fi/some**.

Mikä on esitutkinta?

Esitutkinnassa selvitetään, mitä on tapahtunut, ketkä ovat asian osapuolet ja mitä vahinkoa rikoksesta on aiheutunut. Poliisi kutsuu kuulusteluun erikseen rikoksesta epäillyn, uhrin ja mahdolliset todistajat. Poliisi kerää myös muuta todistusaineistoa. Sinut voidaan kutsua kuulusteluun heti, kun olet tehnyt rikosilmoituksen tai myöhemmin sovittavana aikana.

Kuulustelussa poliisi pyytää sinua kertomaan tapahtuneesta omin sanoin. Kerro kaikki, mitä muistat. Kerro myös kaikki yksityiskohdat, vaikka ne eivät tuntuisi sinusta tärkeiltä. Poliisi voi esittää sinulle lisäkysymyksiä. Sinun täytyy puhua totta. Samat asiat voidaan käydä läpi myöhemmin myös oikeudenkäynnissä. Riippuu rikoksesta ja iästäsi, täytyykö sinun tulla henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin. Alle 15-vuotiaita ei kutsuta oikeudenkäyntiin. Tietyissä tapauksissa kuulustelu videoidaan ja videota voidaan käyttää oikeudenkäynnissä.

Sinulla on oikeus käyttää kuulustelussa omaa äidinkieltäsi tai muuta sellaista kieltä, jota osaat hyvin. Kun poliisi kutsuu sinut kuulusteluun, pyydä häntä tilaamaan tulkki, jos tarvitset sitä. Huoltajillasi on oikeus olla mukana kuulustelussa. Lisäksi kuulustelussa voi olla paikalla tukihenkilö ja sosiaalityöntekijä.

Poliisi kysyy, vaaditko rikoksen tekijälle rangaistusta. Rikos voi olla joko asianomistajarikos tai virallisen syytteen alainen rikos. Asianomistajarikoksia ovat rikokset, joita poliisi käsittelee vain siinä tapauksessa, että uhri vaatii epäillylle rangaistusta. Virallisen syytteen alaiset rikokset taas ovat sellaisia rikoksia, joita poliisi voi tutkia, vaikka uhri ei vaatisi rangaistusta. Näitä ovat yleensä väkivaltarikokset ja muut vakavat rikokset.

Jos olet saanut rikoksen yhteydessä vammoja tai jos sinulta on rikkoutunut tai varastettu omaisuutta, sinulta kysytään, haluatko saada niistä korvausta. Lisäksi joissakin tapauksissa uhrilla on oikeus saada korvausta henkisestä kärsimyksestä.

Poliisi kokoaa rikosilmoituksesta, kuulusteluista ja muista materiaaleista esitutkintapöytäkirjan. Hän lähettää sen syyttäjälle, joka päättää jatkotoimenpiteistä.

Mitä tarkoittaa lähestymiskielto?

Jos pelkää usein turvallisuutesi puolesta, voit hakea lähestymiskieltoa sille henkilölle, joka uhkaa tai häiritsee sinua.

Jos olet alle 18-vuotias, tarvitset vanhempiesi tai huoltajasi luvan. He voivat myös hakea lähestymiskieltoa puolestasi.

Lähestymiskiellolla voidaan kieltää toista ihmistä lähestymästä sinua tai ottamasta sinuun muulla tavalla yhteyttä. Kieltoa haetaan käräjäoikeudelta, ja se on voimassa enintään vuoden.

Jos asiasi on kiireellinen, ota yhteyttä poliisiin.

Mitä sovittelussa tapahtuu?

Sinulta voidaan kysyä, haluaisitko ratkaista rikosasian sovittelussa. Sovittelutoimistossa kohtaat rikoksen tekijän niin, että paikalla on myös puolueettomia sovittelijoita. Tapaamisessa keskustellaan tapahtuneesta, sen aiheuttamista tunteista ja vahinkojen hyvittämisestä.

Sovitteluun osallistuminen on vapaaehtoista, ja sen voi peruuttaa milloin tahansa. Jos olet alle 18-vuotias, tarvitset vanhempiesi tai huoltajasi luvan sovitteluun. Jos sovinto syntyy, voi olla, että oikeudenkäyntiä ei tule lainkaan. Löydät lisää tietoa sovittelusta osoitteessa **thl.fi/sovittelu**.

Mikä on syyteharkinta?

Syyteharkinta tarkoittaa, että syyttäjä tutustuu poliisilta saamaansa esitutkintapöytäkirjaan ja päättää, syyttääkö rikoksesta epäiltyä. Jos hän syyttää, asia käsitellään käräjäoikeudessa. Syyttäjä voi myös määrätä sakon tai tehdä syyttämättäjättämispäätöksen. Silloin asiaa ei käsitellä oikeudessa. Perusteena syyttämättä jättämiselle voi olla esimerkiksi se, että todisteita ei ole riittävästi, rikos on vähäinen tai osapuolet ovat tehneet sovinnon.

Miten rikosasiaa käsitellään oikeudessa?

Rikosasiaa voidaan käsitellä oikeudenkäynnissä joko kirjallisesti tai suullisesti. Kirjalliseen menettelyyn täytyy olla kaikkien osapuolten suostumus. Siihen ei kutsuta ketään paikalle, vaan tuomari päättää tuomiosta kirjallisen materiaalin perusteella. Alle 18-vuotiaan tekemää rikosta ei voida käsitellä kirjallisessa menettelyssä.

Mistä tiedän milloin oikeudenkäynti on?

Jos käräjäoikeus järjestää asiasta suullisen oikeudenkäynnin, sinulle ilmoitetaan siitä. Jos sinun täytyy olla paikalla, sinut kutsutaan sakon uhallä. Poissaolon syyksi kelpaa sellainen lääkärin toteama sairaus, jonka vuoksi et pääse osallistumaan oikeudenkäyntiin. Jos sinulla on asiassa vahingonkorvausvaatimuksia, sinun on hyvä toimittaa ne käräjäoikeudelle etukäteen, vaikka niitä ei olisi pyydetty.

Tässä vaiheessa sinun kannattaa viimeistään hankkia oikeudenkäyntiavustaja, jolta saat apua vahingonkorvaus- ja oikeudenkäyntiasioissa.

Keitä oikeudenkäynnissä on paikalla?

Useimmiten 15 vuotta täyttäneet pyydetään oikeuteen kertomaan tapahtuneesta omin sanoin. Jos et halua kohdata syytettyä oikeussalissa, kerro siitä etukäteen oikeudenkäyntiavustajallesi tai tukihenkilöllesi. Yleensä käräjäoikeuteen voidaan järjestää erillinen odotustila, ja istuntosaliin voidaan laittaa sermi näkösuojaksi.

Oikeudenkäynnissä rikoksen tapahtumat käsitellään perusteellisesti.

Oikeuden puheenjohtaja on lainoppinut tuomari.

Hän johtaa oikeudenkäyntiä, jakaa puheenvuoroja ja päättää tuomiosta yksin tai yhdessä lautamiesten kanssa.

Oikeudenkäyntiavustajat eli lakimiehet huolehtivat, että uhrin eli asianomistajan ja syytetyn näkemykset huomioidaan.

Syyttäjän tehtävä on osoittaa, että rikos on tapahtunut ja että syytetty on tehnyt sen.

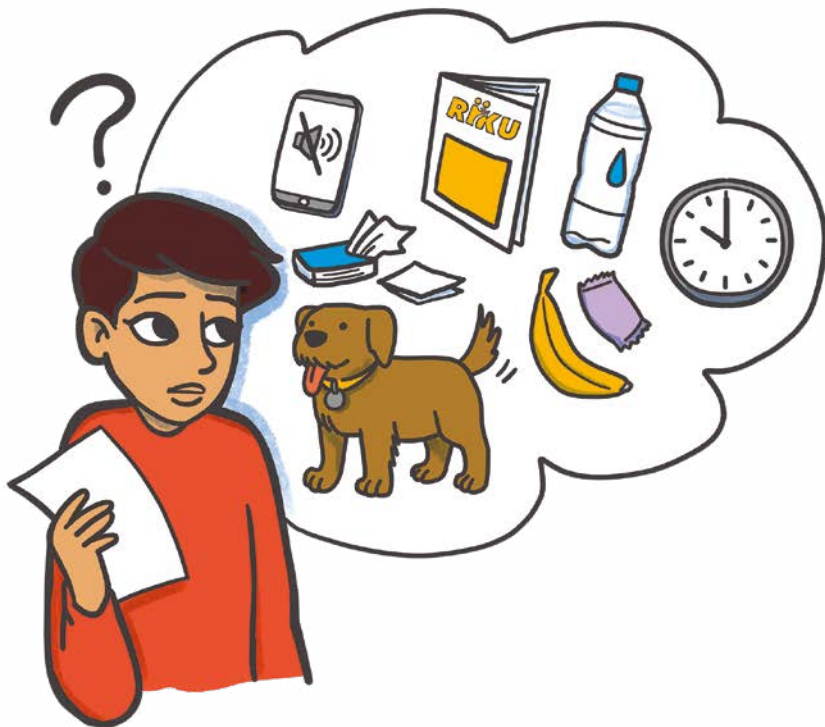
Syytetty eli vastaaja on henkilö, jota syytetään rikoksesta. Hänet on kutsuttu oikeudenkäyntiin vastaamaan syytteisiin.

Todistajat on kutsuttu oikeudenkäyntiin kertomaan kaiken, mitä he tietävät tapahtuneesta. Todistajat ovat istuntosalissa vain oman kuulemisensa ajan. Heidät kutsutaan sisään yksi kerrallaan. Tuomari pyytää todistajilta lupauksen puhua totta.

Alle 18-vuotiaan vanhemmilla tai huoltajilla on oikeus olla paikalla oikeudenkäynnissä. Oikeudenkäynnissä voivat lisäksi olla mukana esimerkiksi sosiaalityöntekijät, tukihenkilöt ja tulkit.

Useimmiten oikeudenkäynnit ovat julkisia, jolloin paikalla voi olla myös ulkopuolisia ihmisiä.

Jos oikeudenkäynnissä käsitellään erityisen henkilökohtaisia asioita, voit esittää pyynnön, että ulkopuolisia ei olisi paikalla.

Miten toimin oikeudenkäynnissä?

Oikeudenkäynti voi kestää useita tunteja. Taukoja pidetään tarpeen mukaan. Varaa mukaan eväät tai rahaa välipalaa varten.

Voit pukeutua tavallisiin arkivaatteisiisi. Tule paikalle ajoissa. Useimmissa oikeustaloissa tehdään turvatarkastus kaikille sisään tullessa.

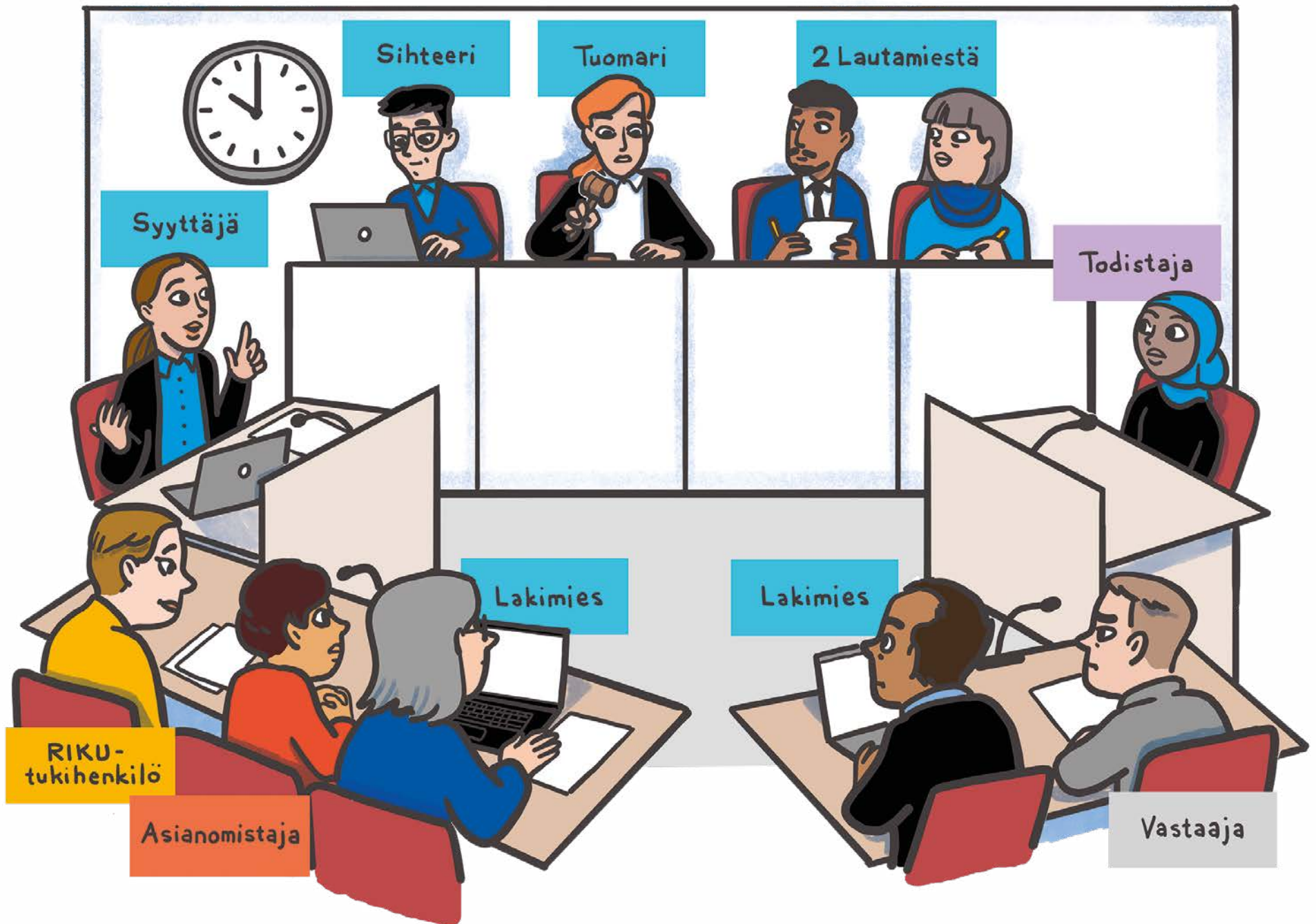
Saatat kohdata syytetyn jo istuntosalin odotustilassa. Jos kohtaaminen tuntuu ikävältä, voit odottaa vähän kauempana, kunnes kuulet kaiuttimesta kutsun saliin. Voit myös pyytää etukäteen mahdollisuutta, että sinun ei tarvitse kohdata syytettyä lainkaan.

Sulje puhelin, kun menet istuntosaliin. Valmistaudu siihen, että sinua pyydetään kertomaan omin sanoin, miten rikos tapahtui ja mitä vahinkoja siitä syntyi. Puhu pöydällä olevaan mikrofoniiin selvästi ja kuuluvasti.

Oikeudenkäynnissä täytyy puhua totta. Tuomari ja lautamiehet päättävät tuomiosta sen perusteella, mitä he oikeussalissa kuulevat. Siksi sinun täytyy kertoa asiat uudelleen, vaikka olisit kertonut ne jo poliisille. Kerro kaikki mahdollisimman tarkasti, vaikka se tuntuisi kiusalliselta tai sinua olisi pyydetty salaamaan asia. Oikeudenkäynnissä on totuttu kuulemaan intiimejä ja arkoja asioita. Ei ole noloa itkeä tai ahdistua, kun joutuu puhumaan vaikeista asioista. Jos poliisi on esitutkinnassa videoinut kuulustelusi, on mahdollista, että oikeudenkäynnissä katsotaan vain tallenne, eikä sinun tarvitse tulla henkilökohtaisesti paikalle.

Pysy rauhallisena, vaikka syytetty valehtelisi, vähättelisi tai jopa vierittäisi syytä sinulle. Laki ei velvoita häntä puhumaan totta. Kaikki tuomiosta päättävät tietävät ja huomioivat sen, eikä se vähennä sinun kertomuksesi arvoa.

Sinulle voidaan esittää lisäkysymyksiä. Jos et muista kaikkea tai ymmärrä kysymystä, sano siitä. Voit pyytää taukoa, jos sinulle tulee huono olo tai sinun on käytävä esimerkiksi wc:ssä.

Milloin ja mistä oikeudenkäynnin päätöksen saa?

Oikeudenkäynnin päätös eli tuomio voidaan ilmoittaa oikeudenkäynnin lopussa, tai voit saada sen kirjallisena käräjäoikeuden kansliasta. Kirjallinen tieto tulee useimmiten kahden viikon sisällä. Jos sinulla on oikeudenkäyntiavustaja, tuomio lähetetään hänelle. Tuomiosta voi valittaa hovioikeuteen, ja sitä varten tarvitaan joskus jatkokäsittelylupa. Hovioikeuden päätöksen jälkeen voi hakea valituslupaa korkeimpaan oikeuteen.

Miksi tarvitsen oikeudenkäyntiavustajan ja mistä sellaisen saa?

Oikeudenkäyntiavustaja eli lakimies on useimmiten tarpeellinen, kun rikosasiaa käsitellään oikeudenkäynnissä. Hän neuvoo sinua ja huolehtii, että sinulle aiheutuneista vahingoista esitetään vahingonkorvausvaatimus. Oikeudenkäyntiavustaja on hyvä hankkia, kun poliisin esitutkinta on valmis ja rikosasia siirtyy syyteharkintaan syyttäjälle. Etenkin seksuaalirikoksissa oikeudenkäyntiavustajan on hyvä olla mukana jo poliisin kuulustelussa.

Oikeudenkäyntiavustajia saa oikeusaputoimistoista, joita on Suomen suurimmilla paikkakunnilla. Voit myös hankkia oikeudenkäyntiavustajan yksityisestä asianajo- tai lakiasiantoimistosta. Löydät yksityisiä toimistoja osoitteesta asianajat.fi. Kun valitset oikeudenkäyntiavustajaa, varmista, että hän on tottunut toimimaan rikosasioissa.

Millaisia vahingonkorvauksia voin vaatia?

Voit vaatia vahinkoja korvattavaksi muun muassa silloin, kun sinua on vahingoitettu fyysisesti tai seksuaalisesti.

Voit hakea korvauksia silloin, jos

- sinua on esimerkiksi lyöty tai potkittu
- sinulle on aiheutettu teräaseella tai muulla välineellä pelkoa tai muuta henkistä kärsimystä, joka haittaa elämääsi
- sinulle on aiheutunut rikoksesta kuluja esimerkiksi tilanteessa, jossa olet joutunut maksamaan sairaanhoidosta, korjauttamaan rikoksen yhteydessä rikkoutuneen esineen tai ostamaan uuden esineen varastetun tilalle. Muista säilyttää kuitit kuluista.

Mitä, jos rikoksen tekijä ei maksa vahingonkorvauksia?

Vaikka rikoksen tekijän kuuluu korvata rikoksesta aiheutuneet vahingot, niin ei aina tapahdu. Jos hän ei maksa oikeudessa määrättyjä vahingonkorvauksia, voit hakea niitä ulosottoviraston kautta tai Valtiokonttorista. Oikeudenkäyntiavustajasi voi auttaa sinua hakemusten tekemisessä. Esinevahinkoja ei tavallisesti korvata Valtiokonttorista, paitsi jos ne ovat syntyneet pahoinpitelyn yhteydessä.

Mitä tämä kaikki maksaa?

Itse oikeudenkäynnistä ei aiheudu sinulle kuluja, jos syyttäjä syyttää rikoksen tekijää. Kuluja voi syntyä oman oikeudenkäyntiavustajasi palkkiosta, jota pienituloisten ei yleensä tarvitse maksaa. Vanhempiesi tuloja ei huomioida. Lisätietoja saat ottamalla yhteyttä oikeusaputoimistoon osoitteessa **oikeus.fi**. Perheesi kotivakuutuksen yhteydessä saattaa olla oikeusturvavakuutus, josta voidaan maksaa näitä kuluja. Eräissä rikoksissa valtio voi maksaa oikeudenkäyntiavustajan kulut. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi seksuaalirikokset ja törkeät väkivaltarikokset. Näissä tilanteissa voit hakeutua yksityisen asianajajan luokse.

Mistä voin saada apua?

Jos joudut rikoksen uhriksi, sinun ei tarvitse jäädä yksin. Sinun kannattaa puhua tapahtuneesta vanhempiesi tai jonkun muun luotettavan aikuisen kanssa. Usein myös ystävien kanssa puhuminen auttaa.

Jos kokemus painaa mieltäsi tai haluat saada neuvoja käytännön asioissa, voit ottaa yhteyttä auttaviin tahoihin. Sellaisia voivat olla esimerkiksi poliisi, koulun terveydenhoitaja, kuraattori tai tuttu nuorisotyöntekijä. Löydät tietoa ja keskustelumahdollisuuksia ammattiauttajan kanssa myös netistä. Netissä voit toimia nimettömänäkin.

Voit hakea apua myös silloin, jos perheessäsi käytetään väkivaltaa, vaikka et itse olisi sen kohteena. Kerro myös ystävällesi avun tarjoajista, jos hän on joutunut rikoksen uhriksi.

Valtakunnallisia palveluita rikosasioissa:

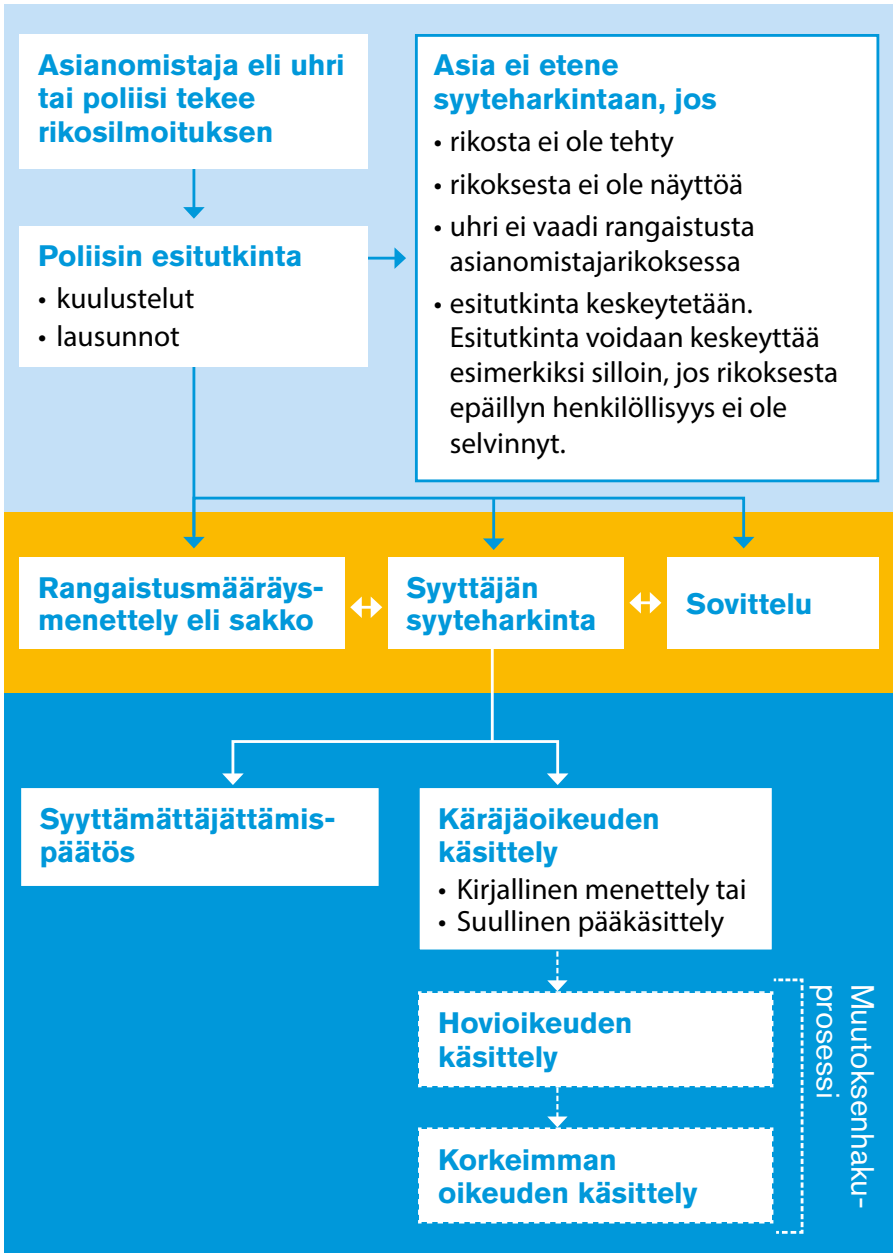
- Poliisi: **poliisi.fi**
- Rikosuhripäivystys: **riku.fi/nuoret**
 - RIKUchat: **riku.fi/chat**
- Väestöliiton nuorten sivut: **vaestoliitto.fi/nuoret**
- Ensi- ja turvakotien liitto: **ensijaturvakotienliitto.fi**
- Raiskauskriisikeskus Tukinainen: **tukinainen.fi**
- Pelastakaa Lapset: **pelastakaalapset.fi/nettiturvallisuusuytyo**
- Naisten Linja: **naistenlinja.fi**
- Oikeusaputoimistot: **oikeus.fi**
- Yksityiset asianajotoimistot: **asianajajat.fi**
- Netari: **netari.fi**
- Rikosten ja riitojen sovittelu: **thl.fi/sovittelu**
- Poliisi sosiaalisessa mediassa: **poliisi.fi/some**

Muita nettiosoitteita:

- Mannerheimin Lastensuojeluliitto: **mll.fi**
- Apua.info: **apua.info/neuvonta**
- MIELI Suomen Mielenterveys ry: **mieli.fi**
 - Sekasin-chat: **sekasin247.fi**
- SPR-Nuorten turvatalot:
www.punainenristi.fi/nuortenturvatalot/
- Tyttöjen Talo: **tyttojentalo.fi**
- Poikien Talo: **poikientalo.fi**

Rikosasian käsittely rikosprosessissa

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOURN